

rodziny) oraz przeobrażeń więzi rodzinnych (J. Mróz, *Więzi rodzinne – istota, uwarunkowania, znaczenie, przeobrażenia*).

„Współczesne wyzwania” to ostatnia część książki, w której poruszone zostały problemy, z jakimi musi zmierzyć się społeczeństwo polskie: wizja demokracji (E. Balawejder, *Chrześcijańska demokracja: siła prawdy i rozumność polityki*), moralność sfery politycznej (M. Chodkowska, *Moralność sfery politycznej w ocenach studentów politologii*), kwestia ubóstwa (P. Rydzewski, *Ubóstwo w Polsce w latach 1992-2005*), służba społeczna i etos zawodowy (T. Zbyrad, *Wymagania etyczne zawodu pracownika socjalnego*), hazard (A. Szkoła, *Hazard jako problem społeczny*) oraz społeczne oczekiwania wobec dzieci (J. Szulich-Kałuża, *Kreowanie roli społecznej dziecka w przestrzeni medialnej*).

Książka będzie interesującą pozycją dla wszystkich tych osób, którym nieobce są kwestie związane z rodziną, sąsiedztwem i lokalnością oraz szerszym wymiarem – społeczeństwem. Niewątpliwie czytelnik znajdzie w niej wiele inspirujących przemyśleń. Poruszana problematyka wpisuje się w obecny dyskurs nad różnorodnymi problemami społecznymi i choć nie wyczerpuje obszarów analizy, to zdecydowanie ją wzbogaca.

*Dr Małgorzata Szyszka
Katedra Socjologii Rodziny i Wychowania
Instytutu Socjologii KUL*

Małgorzata Szyszka, *Polityka rodzinna w Polsce 1990-2004*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2008, ss. 322.

Rodzina jest częścią składową społeczeństwa a polityka rodzinna to część składowa polityki społecznej. Wzajemna relacja pomiędzy rodziną a społeczeństwem jest bardzo istotna zarówno z perspektywy rodziny, jak i z perspektywy społeczeństwa. Jest to niewątpliwie zależność dwustronna. Stabilna rodzina to stabilne społeczeństwo. Z drugiej strony właściwe wsparcie rodziny ze strony społeczeństwa, a co za tym idzie państwa polega na jej umocnieniu w zdrowym funkcjonowaniu. Pewną oczywistością jest stwierdzenie faktu, iż polityka społeczna, a w szczególności rodzinna, powinna być jednym z priorytetów współczesnych państw, w tym również Polski.

Obserwując przemiany, jakie zachodzą w naszym kraju od roku 1989 nasuwa się pytanie, czy w Polsce istnieje polityka rodzinna. A jeśli tak, to jaki ma zakres i jakimi zasadami się kieruje.

Prezentowana publikacja, autorstwa Małgorzaty Szyszki, która jest doktorem socjologii, adiunktem Katedry Socjologii Rodziny i Wychowania KUL, przedstawia analizę istotnych zagadnień polityki rodzinnej w okresie transformacji systemowej. Książka została podzielona na siedem rozdziałów. Każdy z rozdziałów jest poświęcony odmiennym zagadnieniom polityki rodzinnej.

Pierwszy rozdział, zatytułowany „Poszukiwanie modelu prawnego polityki rodzinnej w Polsce”, wprowadza w problematykę od strony pojęciowej i definicyjnej. Autorka opisuje również tło przemian społeczno-gospodarczych zachodzących w Polsce po 1989 roku i – w kontekście tychże przemian – trudności w tworzeniu polityki rodzinnej.

Rozdział drugi – „Niestabilność demograficzna Polski wyzwaniem dla polityki rodzinnej” – ukazuje sytuację ludnościową Polski. Problematyka ta została omówiona szeroko i wielowątkowo. Autorka przedstawia takie zjawiska demograficzne, jak proces tworzenia małżeństw, dzietność rodzin, starzenie się ludności, migracje wewnętrzne i zagraniczne, zgony, strukturę rodzin, a także wpływ poszczególnych czynników na rodzinę. Istotnym zagadnieniem omówionym w tym rozdziale są przemiany modelu polskiej rodziny. Przemiany te są ściśle związane z sytuacją demograficzną naszego kraju. Autorka zwraca uwagę, iż Polska, tworząc politykę rodzinną, powinna, w kontekście demograficznym, stymulować rodziny do posiadania więcej niż jednego dziecka oraz ochraniać ludzi starszych, a także zagwarantować im życie na właściwym poziomie (s. 105).

Rozdział trzeci nosi tytuł „Polityka zatrudnienia, przeciwdziałanie bezrobociu i zwalczanie ubóstwa”. Istotne z punktu widzenia omawianej pozycji jest ukazanie bezrobocia i ubóstwa w kontekście rodzinnym. Obydwa zjawiska nie tylko dotyczą bezpośrednio rodziny, ale często powodują poważne zakłócenia w jej funkcjonowaniu. Autorka podkreśla, iż bezrobocie jest „dzieckiem” transformacji systemowej, a więc stało się nowym wyzwaniem dla ekip rządzących. Jak widać, jednak trudno znaleźć rozwiązanie tego problemu. Niełatwa jest również walka z ubóstwem, które – jak wskazuje autorka – w największym stopniu dotyka rodziny z dziećmi. W rozdziale zostały omówione modele walki z bezrobociem i ubóstwem preferowane w Polsce w omawianym okresie.

Kolejny rozdział, czwarty („Nowe miejsce polityki mieszkaniowej”) dotyczy polityki mieszkaniowej. Choć wydawać by się mogło, że polityka mieszkaniowa nie jest znaczącym elementem polityki rodzinnej, autorka jednak wyraźnie podkreśla, iż w okresie transformacji kwestia mieszkaniowa stała się problemem społecznym, który nie pozostaje bez wpływu na rodzinę. Odbija się to w funkcjonowaniu już istniejących rodzin, ale także w dynamice powstawania małżeństw. Jak pisze autorka, „zadania polskiej polityki rodzinnej obejmują również konieczność zagwarantowania mieszkań młodym i niezamożnym ludziom i rodzinom” (s. 190).

Zagadnieniom ochrony i promocji zdrowia poświęcony jest rozdział piąty („Problem promocji zdrowia w rodzinie”). Autorka omawia kolejno wprowadzane w okresie transformacji reformy w służbie zdrowia. Jednak „poszukiwanie odpowiedniego modelu opieki zdrowotnej w Polsce jest nadal w fazie realizacji” (s. 212). Należy w nim uwzględnić pozytywne i negatywne zjawiska mające wpływ na zdrowie oraz znaczenie profilaktyki i edukacji prozdrowotnej. Ochrona zdrowia jest istotna

z punktu widzenia każdego członka społeczeństwa, ale ogromnego znaczenia nabiera w odniesieniu do rodziny, która jest miejscem wychowania i rozwoju młodego pokolenia. Od rodziny w dużej mierze zależy, jakich będziemy mieć przyszłych członków społeczeństwa, także w wymiarze zdrowotnym.

Oddzielny rozdział („Pomoc rodzinom zagrożonym dysfunkcjami”) poświęcony jest rodzinom dysfunkcyjnym. Autorka koncentruje się tutaj na patologiach społecznych jako zagrożeniu dla rodziny, a także przedstawia nowy status dziecka opuszczonego. Negatywny wpływ na młode pokolenie ma: alkoholizm, narkomania, pornografia, przemoc w rodzinie, przestępczość, a także media oraz sekty. Rujnujące dla rodziny jest zagrożenie patologią któregośkolwiek członka rodziny (matki, ojca czy dziecka). Przeciwdziałanie występowaniu tego typu zagrożeń, a także niwelowanie ich skutków powinno leżeć również w gestii państwa. Następstwem nieprawidłowego funkcjonowania rodziny jest opuszczenie dzieci i młodzieży. Autorka wskazuje, jak system opieki nad dzieckiem opuszczonym ewoluował w okresie transformacji i jakie instytucje opiekuńczo-wychowawcze funkcjonują w Polsce. Zmiany w tym systemie zmierzają do przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej.

Ostatni, choć równie ważny rozdział – „Wychowanie młodego pokolenia” – omawia kwestie edukacyjne. Autorka wskazuje na wiele obszarów, w których polityka edukacyjna łączy się z polityką rodzinną, oraz na istotę prawidłowego funkcjonowania systemu w odniesieniu do rodziny. Interesującym elementem jest omówienie prorodzinnej edukacji społeczeństwa.

Recenzowana tutaj książka jest wnikliwą analizą szeroko pojętej polityki rodzinnej – od chwili rozpoczęcia transformacji do momentu akcesji Polski do Unii Europejskiej. Poza oczywistym zapoznaniem się z poruszaną problematyką, czytelnik z pewnością nabędzie umiejętność oceny działań państwa w zakresie polityki rodzinnej, a także uzna konieczność podjęcia konkretnych rozwiązań. Jednocześnie należy podkreślić, że skonstruowanie takiego modelu polityki rodzinnej, który byłby we wszystkich aspektach adekwatny do sytuacji społeczeństwa polskiego, nie jest łatwe.

Książka Małgorzaty Szyszki niewątpliwie zainteresuje wszystkich teoretyków i praktyków zajmujących się problematyką rodzinną. Może być także cenną wskazówką dla osób tworzących politykę rodzinną w Polsce, mających problemy z określeniem, jaki powinien być zakres działania polityki rodzinnej i co należałoby zrobić, aby można było jednoznacznie stwierdzić, iż polityka ta funkcjonuje prawidłowo.

*Dorota Gizicka
Katedra Socjologii Rodziny i Wychowania
Instytutu Socjologii KUL*